

УДК 811.161.2'373.2:59

DOI <https://doi.org/10.24919/2663-6042.11.2019.175418>

НЕВМОТИВОВАНІ ЗООНІМИ ЯК СКЛАДОВІ ЕЛЕМЕНТИ НАЇВНОЇ КАРТИНИ СВІТУ

Крижко О. А.

Бердянський державний педагогічний університет

У дослідженні розглянуто поняття наївної картини світу, встановлено структурно-семантичні особливості невмотивованих зоонімів як складових елементів наївної картини світу. Зокрема, акцентовано на тому, що, незважаючи на розмаїття трактувань, поняття мовна картина світу дає можливість науковцям виявити її соціальний зміст, антропоцентричний характер, окреслити провідну роль досвіду у створенні картини світу, певною мірою пояснити, яким чином співіснування різних типів світобачення та світосприйняття зумовлює необхідність об'єднання окремих видів картин світу в одну загальну концептуальну картину світу.

З'ясовано, що тип пізнавального процесу як підгрунтя формування картини світу визначає її як наукову, повсякденну або наївну. Остання відбиває інтерпретацію людиною дійсності на основі знань, уявлень і асоціацій, яких вона набуває у процесі чуттєво-емпіричного пізнання навколишнього світу і які, закріплюючись у мові, піддаються оцінці й обробці, входять до повсякденної (наївної) та наукової картини світу як невід'ємна частина, першоджерело будь-яких знань.

У статті зазначено, що група зоонімів індоєвропейського походження сформувалася як лексико-граматичний клас іменників, ці слова в дериваційному плані майже не розвивалися лексико-семантичним способом, тобто тривалий час їм не були властиві переносні значення. Лише з розвитком мислення, зокрема асоціативного, виникають різноманітні лексичні та синтаксичні метафоричні новотвори.

Виявлено, що невмотивовані зооніми спільнослов'янського походження майже не мають лексико-семантичних варіантів, тобто вони однозначні, і тяжіють до термінологічного вживання, формуючи наукову картину світу.

Установлено специфіку зоонімів власне українського походження на референційно-денотативному рівні, яка полягає в тому, що їх назви застосовуються до достатньо широкого кола позначуваних, їм властива широка дериваційна синонімія, синонімічний ряд представлений нейтральною базовою основою та синонімами для вираження позитивної (негативної) оцінки, особливо пестливого ставлення, пов'язаного із демінутивністю.

Ключові слова: невмотивовані зооніми, первинний семіозис, наївна картина світу, концептуальна картина світу, наукова картина світу.

Kryzhko O. Non-motivated zoonyms as components of a naive world picture. The study considers the concept of a naive world picture, establishes the structural-semantic peculiarities of non-motivated zoonyms as components of a naive world picture.

In particular, the author emphasizes that despite the diversity of the interpretations of the notion of a linguistic picture of the world in science or in different schools within a single discipline, it gives scientists an opportunity to find its social meaning, anthropocentric character and outline the leading role of experience in creating the world picture, explain how the coexistence of different types of attitude and outlook necessitates the unification of certain types of pictures of the world into a single conceptual picture of the world.

The type of cognitive process through which the picture of the world is formed, defines it as a scientific, everyday or naive. The last picture reflects the interpretation of reality by a person on the basis of knowledge, representations and associations, acquired in the process of sensual-empirical knowledge of the world, which, fixed in the language, are subjected to evaluation and processing, are the part of the everyday (naive) and scientific picture of the world as an integral part, source of any knowledge.

The article states that a group of zoonyms of Indo-European origin was formed as a lexico-grammatical class of nouns. These words almost did not develop by lexico-semantic means in the derivational way, that is, for a long time they didn't possess figurative meanings inherent in portable values. There are various lexical and syntactic metaphorical new formations with the development of associative thinking.

Non-motivated zoonyms of common Slavic origin almost do not have lexico-semantic variants, they are unambiguous, and tend to terminological use, forming a scientific picture of the world.

The specificity of zoonyms of the proper Ukrainian origin at the referential and denotative level consists in the fact that their names are applied to a sufficiently wide circle of signified ones, they are characterized by a broad derivative synonymy, a synonymic row is represented by a neutral base and synonyms for expressing a positive (negative) evaluation, especially of a diminutive attitude, related to deminutiveness.

Key words: unmotivated zoonyms, primary semiosis, naive picture of the world, conceptual picture of the world, scientific picture of the world.

Постановка проблеми та обґрунтування актуальності її розгляду. Мовна картина світу, що історично склалася в повсякденній свідомості конкретного мовного колективу і відбита в мові як сукупність уявлень про світ, визначає спосіб концептуалізації дійсності.

Водночас концептуальна картина світу формується поступово. Спочатку виникають уявлення про дійсність як результат осмислення пізнаваного сегмента світу, потім відбувається закріплення отриманих вражень і уявлень за допомогою досвідченої практики, і на останньому етапі отримана картина світу використовується як орієнтир для подальшого пізнання світу. Отже, концептуальна картина світу не є безпосереднім відображенням навколишньої дійсності, вона експлікує пізнання визначеного сегмента світу і його інтерпретацію окремим індивідом чи групою за допомогою мислення [9].

Відповідно до типу пізнавального процесу (науковий, ненауковий та ін.), завдяки якому формується картина світу, її визначають як наукову, повсякденну або наївну. Остання відображає пояснення людиною дійсності на основі знань, уявлень та асоціацій, яких вона набуває у процесі життєвого досвіду і які, закріплюючись у мові, зазнають оцінки й обробки, входять до повсякденної (наївної) та наукової картини світу як її невід'ємна частина [9].

Властивий конкретній мові спосіб концептуалізації дійсності почасти універсальний, почасти національно специфічний, унаслідок чого носії різних мов можуть бачити світ по-різному, крізь призму своїх мов.

Актуальність вказаного дослідження визначається встановленням національної специфіки структурно-семантичних особливостей немотивованих зоонімів як складових елементів наївної картини світу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Як уважають учені, немотивовані зооніми належать до лексичних елементів первинного семіозису, коли відбувалося найменування навколишнього світу [5; 2; 3].

На думку Є. Д. Мальонової, наївна картина світу характеризується з позицій діалектичності, консервативності, антропоцентричності, прагматичності та суб'єктивності і виконує світоглядну, гносеологічну, інтегративну та комунікативну функції, зв'язуючи один з одним людей і об'єкти світу. Дослідниця вважає, що наукова картина світу, зокрема термінологія, виникає на основі тих мовних форм, у яких існує наївна картина світу: «Терміносистема мислиться як мовна модель визначеної галузі знання (В. М. Лейчик). Дефінітивна функція терміна зумовлює кореляцію концептуальної картини світу з терміном за схемою: концептуальна картина світу – (процес пізнавальної практики) – приватна картина світу – враження – поняття – дефініція – термін» [9, 9].

Як зазначає Є. Д. Мальонова, формування картини світу або її зміна відбувається у процесі діалектики уявлень людини про простір і час, про об'єкти, що наповнюють світовий простір, опису основних законів і правил, яким підпорядковуються елементи

і частини світу, розуміння мети та змісту світових процесів, місця і ролі людини у світі [9].

Формулювання мети і завдань статті. Мета цього дослідження – проаналізувати структурно-семантичні особливості немотивованих зоонімів як складових елементів наївної картини світу. Реалізація мети передбачає виконання таких завдань: 1) розглянути поняття наївної картини світу; 2) установити структурно-семантичні особливості немотивованих зоонімів як складових елементів наївної картини світу.

Виклад основного матеріалу дослідження. Універсальність концептуалізації світу в період первинного семіозису підтверджує розподіл за тематичними групами назв тваринного світу. Це традиційна в лінгвістичному плані класифікація: дикі тварини, свійські тварини, птахи, риби, комахи та інші.

Як свідчать результати добору, до спільноіндоєвропейського фонду уналежнено більшу частину зоонімів на позначення дикої природи, зокрема диких **тварин**, що дійсно було первинним у пізнанні світу людиною, а вже потім відбулося одомашнення тварин.

Серед найбільш важливих найменувань диких та свійських тварин у становленні світосприйняття українців – *вовк, бобер, лось, видра, вівця, корова, бурундук, дик* («дикий кабан; вепр» (СУМ, II, 274)), *лис, лев, мамонт, морж* та ін.

Специфіка наведених зоонімів полягає в тому, що їм властивий лексико-семантичний словотвір, тобто використання вже наявного мовного знака в іншій семантичній функції – на позначення іншої реальності.

Дериваційний процес щодо зазначених зоонімів відбувався у двох напрямках: 1) метонімічному та 2) метафоричному. Метонімічний напрям віддзеркалює спрямування розумової діяльності людини за суміжністю означуваних, наприклад: *бобер* – «хутро цього гризуна» (СУМ, I, 205); *лис* – «хутро цієї тварини» (СУМ, IV, 489); *лев* – «скульптурне зображення цієї тварини; у словосполученнях вживається також у термінологічному значенні: *морський лев* – науково неточна назва тварини родини ластоногих, яка водиться біля узбережжя Каліфорнії; *мурашиний лев* – комаха з прозорими крилами, зовні схожа на бабку, личинка якої живиться мурашками» (СУМ, IV, 458).

Особливістю цих метонімічних новотворів (лексико-семантичних варіантів слів) є те, що вони стилістично нейтральні, на відміну від лексико-семантичних варіантів, які утворилися на метафоричній основі, наприклад: *лис* – «(перен.) про хитру, лукаву людину» (СУМ, IV, 489); *лев* – «(перен.) про дуже хоробру, безстрашну людину» (СУМ, IV, 458). Наведені лексико-семантичні варіанти мають, по-перше, аксіологічне забарвлення, а по-друге, універсалогічний характер, тобто в основу вторинної номінації в різних народів покладено ті самі ознаки – хитрість, хоробрість [6].

Групу назв свійських тварин, крім названих, формують *бик, бугай, вівчарка, віл*. Специфіка вторинного утворення від зоонімів свійських тварин полягає в тому, що вони майже не утворюються на основі метонімічного перенесення, але практич-

но всі мають метафоричний лексико-семантичний варіант з яскраво вираженою негативною або позитивною оцінкою, наприклад: бугай – «(лайл.) про велику, сильну, але нерозумну людину» (СУМ, I, 246); вівця – «(перен. зневажл.) про покірну, лякливо людину» (СУМ, I, 551).

Група зоонімів на позначення птахів достатньо численна. Це також пояснюється тим, що в освоєній світу птахи займали одне з провідних місць. Не випадково, що в усі часи панувала звуконаслідувальна теорія походження мови, в основі якої були звуконаслідувальні слова, пов'язані зі співом птахів. Серед дібраного фактичного матеріалу виокремлюємо такі назви: *орел, журавель, гуска, кулик, гага, гагара, баклан, вивільга, ворон, ворона, кава – діал. галка, лунь, гоголь, дятел, дрохва, голуб, жовна* (те саме, що дятел), *ібіс, іволга, гави, бекас, беркут* та ін.

Ці первинні найменування завжди метафоричні, а внаслідок цього – аксіологічні, оцінні, експресивні. Наприклад, *гоголем ходити* (входити, увійти) – означає «ходити поважно, гордовито» (СУМ, II, 102); *ворона, уживаючись* стосовно людини, характеризує її як неухвалювану й передає зневажливе ставлення мовця (СУМ, I, 740). Ще однією специфікою зоонімів на позначення птахів є їх участь у порівняльних конструкціях у функції головного аксіологічного (оцінного) елемента [4].

Дуже часто вони є складовою частиною фразеологічних зворотів, прислів'їв, приказок: *Лякана (полохлива і т. ін.) ворона й куца (й тині, й пня) боїться* – «про того, хто раз перелякався і потім усього боїться; дуже обережний»; *Ні пави ні ворона; Пізнали ворону по пір'ю* – «видно справжню суть людини з її поведінки» (СУМ, I, 740); *[Мов] гаву ковтнути* – «бути мовчазним»; *Гав (гави) ловити* – «нічого не робити; пропускати яку-небудь нагоду; бути неуважним, неспритним» (СУМ, II, 8). Примітно, що таке вживання є універсальною властивістю зоонімів у багатьох мовах [1; 8; 10; 11; 12; 14].

Окреслені ознаки зоонімів в аспекті лексичної деривації підтвердили висновки попередніх дослідників, які спеціалізувалися на вивченні переносних значень. Так, зіставляючи зоосемізми (переносні значення зоонімів, що вживаються відносно людини) англійської та української мов, Г. Л. Кривенко доводить: по-перше, «деталізація представлення складників зоосемічного фрагмента картини світу суттєво зростає від переносних значень назв безхребетних тварин до назв хребетних в обох досліджуваних мовах, що пояснюється віддаленістю / наближеністю тварини до людини в об'єктивній дійсності» [7, 9]; по-друге, базовий рівень категоризації назв тварин у переносному значенні в плані структурованості концептосфер ЛЮДИНА та ТВАРИНА свідчить про їх прототипову природу. Це засвідчено й нашими спостереженнями.

Серед зоонімів на позначення комах найбільш поширеними є: *блоха, муха, оса, бджола, воша, джміль, міль* та ін. Незважаючи на те, що ця група зоонімів не численна, вони беруть активну участь у творенні фразеологічних одиниць, віддзеркалюючи національно-культурну специфіку мови: *вошей годувати (відгодовувати)* – «перебувати в поганих

побутових умовах, часто з примусу (у в'язниці, в окопах і т. ін.)» (СУМ, I, 746); *джміль слухати* (зневажл.) – «бути в стані запаморочення»; *під джмелем* – «напідпитку» (СУМ, II, 263). Дуже рідко такі зооніми здатні розвивати термінологічне значення, що зумовлює звуження первинного лексичного значення з подальшою спеціалізацією. Наприклад, *воша*, функціонуючи як термін, позначає рослинного паразита; тлю (СУМ, I, 746).

Відзначимо, що група зоонімів індоевропейського походження є найчисленнішою. Певною мірою це пояснюється тим, що давня людина не відділяла себе від природи. Пізнаючи світ, вона первісно пізнавала світ тварин, тому на початку це були найменування представників конкретних підвидів тварин. Кількісно домінували назви диких тварин та птахів.

Характеризуючи праслов'янський глоттогенез, учені визначають два чинники. Це становлення граматичної системи та становлення власної лексичної системи. Так, для утворення лексичної системи надзвичайно важливі були «процеси словотворення, орієнтовані на формування назв різноманітної лексико-семантичної природи» [13, 185].

За результатами нашої вибірки зооніми спільнослов'янського походження становлять п'яту частину від загальної кількості, хоча традиційно фонд спільнослов'янської лексики є найчисленнішим у багатьох мовах [13, 185]. Такий дисбаланс можна пояснити тим, що період найменування конкретних предметів фізичного, серед усього й тваринного, світу в основному був уже завершений. До них належать: *білан* – «шкідник садових і городніх культур – білий метелик з чорними жилками або плямами на крильцях» (СУМ, I, 180); *білизна* (*Aspius aspius*) – «хижа прісноводна промислова риба» (СУМ, I, 181); *білка* (*білиця*), *білуга*, *білуха* (*Delphinapterus leucas*) – «смавець з родини дельфінових, поширений в арктичних і прилеглих до них водах» (СУМ, I, 185); *біляк* – «заєць, що має біле хутро» (СУМ, I, 185); *бражник* – «великий метелик з різноманітним забарвленням» (СУМ, I, 226); *в'юрок* – «північна невеличка пташка, що живе в тайзі» (СУМ, I, 795); *воробець* (діал.) – горобець (СУМ, I, 739); *вівчарик* – «дрібний перелітний співучий птах жовтувато-зелено-сірого забарвлення, із шилоподібним дзьобом» (СУМ, I, 551); *гагарка* – «північний морський птах завбільшки з невеличку качку» (СУМ, II, 9); *берестянка* – «маленький корисний перелітний птах» (СУМ, I, 161); *гайчка* – «дрібна пташка родини сирицевих» (СУМ, II, 15); *вільшанка* (*Evithacus*) – «невеличка перелітна співуча пташка» (СУМ, I, 676); *вівсянка*: 1) «маленький перелітний жовтогрудий птах роду горобиних» (СУМ, I, 550); 2) «дрібна ставкова риба» (СУМ, I, 550); *вовчок* (*Gryllotalpa vulgaris*): 1) «комаха з ряду прямокрилих; капустянка; багатодільний шкідник» (СУМ, I, 713); 2) «невеличкий смавець з роду гризунів, що впадає в зимову сплячку; соня» (СУМ, I, 713).

З наведених прикладів у тематичному аспекті спільнослов'янські за походженням зооніми представлено здебільшого назвами птахів, диких тварин та риб – зазвичай тих, що населяли території

слов'янських народів, навіть якщо цілком та повністю поділяти гіпотезу про міграційний характер прабатьківщини слов'ян.

Слід зазначити, що деякі зооніми мають омонімічні утворення в тваринному світі. Як правило, це терміни асоціативно-метафоричного типу, наприклад: *вовчок* (Ogobanche L.) 3) «паразитична рослина, що розвивається на коренях інших рослин» (СУМ, I, 713); 4) «пагін, що виростає на старому стовбурі дерева, куша» (СУМ, I, 713).

Отже, невимотивовані зооніми спільнослов'янського походження утворюють відносно нечисленну групу назв на позначення птахів, диких тварин та риб, поширених на слов'янських територіях.

Специфіка формування власне українського лексичного фонду полягає в тому, що, по-перше, частково він утворився ще до виникнення східнослов'янської писемності; по-друге, деякі його елементи належать до епохи праслов'янського діалектного членування [13, 189]. Без сумніву, це вже похідні слова з виразною національно-мовною специфікою, але для сучасного носія української мови вони вже втратили первинну мотивацію, тобто сприймаються як невимотивовані.

Аналізуючи зооніми з урахуванням словотворчих елементів як репрезентантів власне українського походження, вважаємо за доцільне виокремити групу назв недорослих істот (малят), генетично співвідносну з давніми основами на *-*ent*. У нашій вибірці такі назви кількісно переважають, зокрема: *вуженя, гавеня, вовченя, вороненя, гаденя, гадюченя, гайвороненя (гайвороня), галеня, галченя, горобеня, граченя, гусеня, дрозденя, дятленя, жабеня, жайвороня, журавленя, зайченя, звіреня, зозуленя, зубреня, індиченя, їжаченя, каченя, китеня, кібченя, козеня, коненя, котеня, кошеня, криженя, кроленя, ластовеня, левеня, лелеченя, лисеня, лосеня, мавпеня, медведеня, мишеня*.

Про поширеність таких слів свідчить їх широка дериваційна синонімія. Майже кожне слово у вказаному значенні має відповідний нейтральний синонім та синонім на вираження позитивної (негативної) оцінки, особливо пестливого ставлення, пов'язаного із демінутивністю.

Досліджуючи словотвірно-граматичну оформленість зоонімів з позицій *genus sexus*, відзначимо, що назви тих тварин, які мають значення для ведення господарської діяльності або здавна живуть поруч із людиною, характеризуються кореляційними парами за статтю, пор.: *-к(а)*, напр.: голуб – голубка; журавель – журавка, індик – індичка, кіт – кішка; *-их(а)*, напр.: заєць – зайчиха, їжак – їжачиха, лелека – лелечиха; *-иц(я)*, напр.: лебідь – лебедиця, лось – лосиця та ін. Деякі з них мають дублетні форми, наприклад, *лебідь – лебедиця, лебедиха, лебеда, лебідка*.

Процес лексико-граматичного оформлення зоонімів відповідно до граматичного ладу української мови відбувався дуже бурхливо. Ті тварини, які певною мірою відображали світоглядні, зокрема міфопоетичні, уявлення слов'ян, мають достатньо розгалужену систему дериваційних форм у лексико-фразеологічному складі мови. Наведемо декілька найбільш типових прикладів.

Зоонім на позначення дикої тварини *вовк* має кореляційні пари за такими параметрами: за статтю: *вовк – вовчиця* (рідко – *вовчиха*); за збільшенням ознаки: *вовк – вовкулака*; за збільшенням ознаки та зневажливим ставленням одночасно: *вовцюга, вовчисько, вовчище*; за зневажливим ставленням: *вовк – вовцюган*.

У переносному значенні слово *вовкулака* вживається на позначення відлюдькуватої людини для передачі зневажливого ставлення. До того ж за народними повір'ями, відповідно до міфопоетичних уявлень слов'ян, *вовкулаком* називають людину, що обертається у вовка. Отже, у цих конотаціях передається страх давньої людини перед цією жорстокою твариною.

Слово *заєць* в аспекті лексичної деривації характеризується такими утвореннями: позначення дорослої істоти: *зайчисько, зайчук*; назва самки: *зайчиха, зайчиця*; позначення недорослої істоти з пестливим значенням: *зайчатко, зайченятко*.

Новотвори від зооніма *звір* безпосередньо віддзеркалюють основне лексичне значення, але мають конотативні ознаки різного типу: діалектне: *звірик* (від *звіря*); інтенсивність ознаки: *звірина*; розширення значення: *звірина* (тварина взагалі); розмовне: *звірюка, звірюга, звіряка* (рідко); зменшене: *звірючка* (від *звірюка*). Відповідно до антропоцентричного принципу зооніми *звірюка, звірюга* можуть у переносному значенні характеризувати жорстоку, люту людину. У цьому випадку слово має конотацію лайливого. Хоча є протилежні випадки, коли, наприклад, характеристика балакучої людини переноситься на птицю: *балабан* – «птах родини соколових» (СУМ, I, 93).

За нашими спостереженнями, найпоширеніший відтінок значення, актуалізований у похідних дериватах, – це збільшення або зменшення розміру, тобто фізичний вимір: збільшення – *вужака, гадючище, комарище, коропище, котисько, котище*; зменшення – *вошка, вужик, в'юнець, в'юнок, тедзик, кібчик, кліщик, кнурець, комашинка, комашка, баранець, баранчик*. Значно менше було дериваційних варіантів. Як правило, у таких випадках використовувався суфікс одиничності *-ин(а)* (*комашина*) або безафіксний засіб (*мураха*).

Характерною рисою назв тварин у наївній картині світу є їх варіативність залежно від: стилю мовлення: *вужак* (розм.), *глухань* (розм.), *журавка* (розм.), *кося* (дит.), *кицька* (розм.), *кітка* (розм.), *котко* (фольк.), *коток* (фольк.); території поширення: *вутя* (діал.), *курятко* (діал.), *медведик* (діал.), *бушель* (діал.), *бушля* (*чапля* – діал.), *відвуд* (*одуд* – діал.), *вутка* (діал.), *бобир* (діал.), *медведиця* (діал.), *медвідь* (діал.), *котюга* (діал. – собака); частоти вживання: *журав* (рідко), *козлиця* (рідко).

Висновки та перспективи подальших досліджень у цьому напрямі. Отже, група зоонімів індоєвропейського походження сформувалася як лексико-граматичний клас іменників. Ці слова в дериваційному плані майже не розвивалися лексико-семантичним способом, тобто тривалий час їм не були властиві переносні значення. Лише з розвитком мислення, зокрема асоціативного, постають різноманітні лексичні та синтаксичні метафоричні новотвори.

Невмотивовані зооніми спільнослов'янського походження майже не мають лексико-семантичних варіантів, тобто вони однозначні, і тяжіють до термінологічного вживання, формуючи наукову картину світу.

Специфіка зоонімів власне українського походження на референційно-денотативному рівні полягає в тому, що їх назви застосовуються до достатньо широкого кола позначуваних, їм властива широка

дериваційна синонімія, синонімічний ряд представлений нейтральною базовою основою та синонімами для вираження позитивної (негативної) оцінки, особливо пестливого ставлення, пов'язаного із демінутивністю.

У подальших наукових розвідках досліджуватимуться особливості української зоонімної міфологічної картини світу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Богуцкая А. И. Наименования фауны в лексико-фразеологических единицах украинского языка (названия птиц) : автореф. дисс. ... канд. филол. наук : спец. 10.02.02 «Украинский язык» / А. И. Богуцкая. – Ужгород, 1985. – 25 с.
2. Голубовська І. О. Метафорико-символічні іпостасі зоонімів у рамках фрагмента мовної картини світу «царство тварин» / І. О. Голубовська // Мовознавство. – 2003. – № 6. – С. 61–68.
3. Гончарова Т. І. Універсальність і специфіка мовних зооморфних картин світу : автореф. дис. ... канд. філол. наук : спец.: 10.02.15 «Загальне мовознавство» / Т. І. Гончарова. – Харків, 1996. – 22 с.
4. Гутман Е. А. Названия животных в составе сравнений (на материале русского и французского языков) / Е. А. Гутман, М. И. Черемисина // Вопросы языка и литературы. – Новосибирск, 1970. – Вып. 4. – С. 253–266.
5. Иванова Н. Д. Зооніми як фрагмент мовної картини світу українців і болгар / Н. Д. Иванова // Науковий вісник Ізмаїльського держ. пед. ун-ту. Серія : Історичні науки. Педагогічні науки. Філологічні науки. – 2001. – № 11. – С. 88–92.
6. Кривенко Г. Л. Вторинна номінація: об'єктивне і суб'єктивне / Г. Л. Кривенко // Мова і культура. – К. : Видавничий дім Дмитра Бураго, 2003. – Вип. 6. – Т. 1 : Філософія мови і культури. – С. 270–276.
7. Кривенко Г. Л. Зоосеміми як засіб відображення зооморфної картини світу в англійській та українській мовах / Г. Л. Кривенко // Проблеми зіставної семантики : [зб. наук. статей]. – К. : Вид. центр КНЛУ, 2005. – Вип. 7. – С. 209–214.
8. Кривенко Г. Л. Зоосеміми в англійській та українській мовах : семантико-когнітивний і функціонально-прагматичний аспекти : дис. ... канд. филол. наук : спец. 10.02.17 «Порівняльно-історичне і типологічне мовознавство» / Ганна Леонідівна Кривенко. – Київ, 2006. – 230 с.
9. Малёнова Е. Д. Наивная картина мира и ее отражение в английской медицинской терминологии в социолингвистическом освещении : автореф. дисс. ... канд. филол. наук : спец. 10.02.04 «Германские языки» / Е. Д. Малёнова. – Омск, 2006. – 22 с.
10. Парий А. В. Фразеологические единицы с анимальным компонентом в современном немецком языке (к проблеме природы коннотативных признаков и их роли в формировании фразеологического значения) : автореф. дисс. ... канд. филол. наук : спец. 10.02.04 «Германские языки» / А. В. Парий – Киев, 1988. – 17 с.
11. Поміркована Н. І. Контрастивна фразеологія як сфера максимального вияву етномовної специфіки фразеологізмів / Н. І. Поміркована // Проблеми семантики, прагматики та когнітивної лінгвістики : [зб. наукових праць]. – К. : Київський. нац. ун-т імені Тараса Шевченка, 2004. – Вип. 4. – С. 189–195.
12. Поміркована Н. І. Стійкі порівняння як відображення фонових знань про зоометафори української та французької мов / Н. І. Поміркована // Проблеми зіставної семантики : [зб. наук. статей]. – К. : Вид. центр КНЛУ, 1999. – Вип. 7. – С. 214–219.
13. Сучасна українська літературна мова : [підруч.] / за ред. А. П. Грищенка. – К. : Вища шк., 1993. – 439 с.
14. Gordon E. I. Animals as Presented in the Sumerian Proverbs and Fables: A Preliminary Study / E. I. Gordon // Древний мир. – М. : Изд-во восточной литературы, 1962. – Р. 226–249.

ДОВІДКОВА ЛІТЕРАТУРА

СУМ – Словник української мови : в 11 т. / [ред. кол.: І. К. Білодід та ін.]. – К. : Наук. думка, 1970–1980.